

Badawcza *terra incognita*

Problematykę dotyczącą miejsc do siedzenia w mieście odnajdziemy na ławach publikacji z dziedziny psychologii, socjologii, architektury, urbanistyki oraz architektury krajobrazu. Ławki są tam rozpatrywane jako element o funkcji użytkowej, integracyjnej, dekoracyjnej lub symbolicznej.

Poniższy opis ma jedynie charakter przeglądowy – w poszczególnych rozdziałach poświęconych trzem perspektywom badawczym przytoczono publikacje odpowiadające danej perspektywie.

Jan Gehl jeden z rozdziałów książki „Życie między budynkami” poświęcił możliwościom siedzenia w miejskiej przestrzeni, od których w znacznym stopniu uzależniona jest długość pobytu w przestrzeni publicznej. Podkreślił przede wszystkim istotność warunków zewnętrznych (otoczenie fizyczne, natężenie hałasu, różnorodność wizualna przestrzeni etc.) oraz lokalizacji miejsc do siedzenia. W przypadku placów bardzo ważna jest możliwość wyboru form do siedzenia „rekreacyjnego” spośród typowych ławek oraz różnorodnych „siedzisk” uzupełniających, np. murków, schodków, postumentów etc. Jako najbardziej pożądane Gehl określił miejsca do siedzenia zlokalizowane na krawędzi otwartej przestrzeni, z zabezpieczeniem za plecami (najlepiej w formie roślinności), z dobrym widokiem na plac oraz na innych ludzi. Wy różnił również siedziska służące odpoczynkowi, które powinny być lokalizowane w przestrzeni miejskiej w regularnych odstępach, np. co około 100 m [Gehl 2009].

Szczegółową analizą miejskich placów zajmowało się również amerykańskie stowarzyszenie Project for Public Spaces. Na podstawie przeprowadzonych badań wydało w 2000 roku publikację „How to Turn a Place Around” (ukazała się także w Polsce pt. „Jak przetrworzyć Miejsce. Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych” [2009]), w której jako jedna z głównych wad przestrzeni publicznej wymieniany był niedobór dobrych miejsc do siedzenia.

Christopher Alexander w książce „Język wzorców” [2008] skupił się głównie na funkcji i lokalizacji wiat przystankowych oraz miejsc do siedzenia ustawionych w sąsiedztwie instytucji, do których uczęszczają mieszkańcy miasta. Tematyki społecznej w kontekście wyposażenia przestrzeni miasta dotknął amerykański badacz William Holly White w książce „The Social Life of Small Urban Spaces” [1980]. Opisał w niej optymalne usytuowanie miejsc do

siedzenia na miejskich placach, zalety możliwości wyboru spośród różnorodnie rozmieszczonych siedzisk: zarówno w słońcu, jak i w cieniu; w miejscach intensywnie uczęszczanych, jak i bardziej zacisznych; zgrupowanych po kilka, jak i pojedynczych. Podkreślał rolę ergonomii przy projektowaniu ławek, doceniał także możliwości wykorzystywania mobilnych siedzisk w miejskiej przestrzeni.

Miejscami do siedzenia w mieście zajmowali się także architekt krajobrazu Bill Main i specjalistka od wzornictwa Gail Greet Hannah w książce „Site Furnishings: A Complete Guide to the Planning, Selection and Use of Landscape Furniture and Amenities” [2010]. Przy lokalizowaniu elementów małej architektury, w tym miejsc do siedzenia, autorzy zalecali zastanowić się nad następującymi zagadnieniami:

- kto będzie korzystał z danej przestrzeni?
- co te osoby będą chciały robić w tym miejscu?
- kiedy będą korzystać, czy sposób korzystania zmieni się w zależności od pory roku i dnia tygodnia?
- gdzie będą chciały przebywać, czy w danym miejscu jest coś, co szczególnie przyciąga, np. atrakcyjny widok, ciekawa funkcja, lub coś, co zniechęca, np. silny, zimny wiatr, nieprzyjemny zapach?

Odpowiedzi na te pytania pozwalają dopasować projekt umeblowania do potrzeb i oczekiwań użytkowników oraz potencjału miejsca.

Niemiecki historyk sztuki Chris van Uffelen w książce „Street Furniture” [2010] zaprezentował oryginalne elementy umeblowania, tworzone w ramach współczesnych inwestycji z zakresu architektury krajobrazu. Są to meble miejskie z całego świata o nietypowych kształtach, wykonane z niestandardowych materiałów, łączące w oryginalny sposób różne funkcje. Nietypowe formy miejskich siedzisk można również zobaczyć na licznych stronach internetowych, na których są prezentowane inspirujące przykłady z całego świata¹.

W ostatnich latach w Polsce pojawia się coraz więcej analiz i diagnoz dotyczących miejskich elementów małej architektury. Jest to związane z upowszechnieniem się postulatu dotyczącego „humanizacji” przestrzeni miast, zwrócenia ulic i placów pieszym, projektowania przestrzeni przyjaznych, „w ludzkiej skali”. Architektka Anna Rumińska w internetowej publikacji „Ławka

¹ Wybrane przykłady: [1] <http://www.architecturendesign.net/creative-public-benches/>; [2] <http://sztuka-krajobrazu.pl/418/slajdy/przestrzen-publiczna-ndash-mala-architektura-strona-2#hot>; [3] <https://lawkiuliczne.wordpress.com/>.

od-społeczna” [2012] przeanalizowała wrocławską przestrzeń publiczną pod kątem lokalizacji, rozmieszczenia oraz kształtów miejskich ławek. Doszła do wniosku, iż większość przestrzeni jest zaaranżowanych w sposób od-społeczny, zniechęcający do przebywania w nich i do potencjalnego integrowania się ich użytkowników. Łódzkie przykłady inwestycji typu woonef przedstawiają Hubert Barański i Bartosz Zimny w artykule „Woonef, czyli ulica do życia” [2016], w którym, opisując aranżację „ulic do życia” w przestrzeniach mieszkalnych, jako jeden z warunków ich udanej realizacji wymieniają *zwiększenie udziału pożądaną małej architektury*.

Wytyczne dotyczące miejskich ławek są często uwzględniane w raportach powstałych w efekcie przeprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznej. Na przykład wśród opinii z „Raportu z konsultacji społecznych dotyczących programu »Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie«, czyli działań mających na celu poprawę jakości przestrzeni publicznych w Łodzi” [2013] można znaleźć kilka postulatów dotyczących ławek i przestrzeni wokół nich:

- [111.] *Konieczne dużo ławek/krzeseł, najlepiej z możliwością ich przestawiania (patrz: Paryż). Chodzi o to, by przestrzeń nie była zakłeta w ramy wyznaczone przez jakiegoś architekta projektującego przestrzeń zza biurka, by ludzie mogli sami ustawiać poszczególne kłocuszki (np. przesuwać ławki, krzesła), by swobodnie mogli deptać trawę;*
- [117.] *Designerskie ławki z darmowym wi-fi;*
- [121.] *Wprowadzenie jednolitych, estetycznych i wysokiej jakości elementów małej architektury (ławki, stojaki rowerowe, latarnie stylizowane, kosze na śmieci, słupki wygradzające, wiaty przystankowe, słupy ogłoszeniowe, etc)*².

Ryc. 1. Plakat promujący warszawski budżet partycypacyjny w 2017 roku (źródło: http://www.srodmiestcie.warszawa.pl/strona-694-budzet_partycypacyjny.html [dostęp: 22.02.2017])

² https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwip_6WLv7jSAhUG3iwKHRVYafQQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.uml

Raporty z warszawskich procesów konsultacji społecznych również zawierają fragmenty dotyczące miejsc do siedzenia w przestrzeni publicznej. W tym przypadku można zauważyć dwa przeciwstawne podejścia. Z jednej strony deklarowana jest potrzeba jak największej ilości miejsc do siedzenia w mieście (np. konsultacje w sprawie parku nad tunelem Południowej Obwodnicy Warszawy, stref brzegowych parku Pole Mokotowskie), z drugiej strony – niechęć do ławek jako do potencjalnych miejsc spotkań osób spożywających napoje alkoholowe (konsultacje w sprawie ul. Andrzeja Frycza Modrzewskiego).

W tym miejscu warto nadmienić, iż co roku w ramach propozycji do budżetu partycypacyjnego zgłaszane są projekty związane z ławkami miejskimi. Widać to między innymi w sposobie reklamowania jego ubiegłorocznej edycji (ryc. 1).

Umeblowanie Warszawy jest na bieżąco opisywane i komentowane w „Gazecie Stołecznej”, stanowiącej dodatek do „Gazety Wyborczej”, oraz w licznych publikacjach internetowych. Temat warszawskich ławek poruszany jest w prasie internetowej, zwłaszcza w kontekście remontów i modernizacji placów oraz ulic³, a także inicjatyw zgłaszanych do budżetu obywatelskiego⁴.

Na podstawie przeglądu literatury można stwierdzić, iż brakuje kompleksowych opracowań dotyczących miejsc do siedzenia w Warszawie, w których określone byłyby potrzeby mieszkańców. Wierzymy, że niniejszy raport badawczy będzie przyczynkiem do dalszych badań i dyskusji na temat miejsc do siedzenia w stolicy.

lodz.pl%2Fget.php%3Fid%3D5636&usg=AFQjCNEfq8epGGfbOzNsEVH_ggSAgEf3p-g&bvm=bu.148747831,d.bGg&cad=rja [dostęp: 26.02.2017].

³ Na przykład: [1] <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,34862,20813306,warszawa-na-nowe-lawki-apelowali-o-nie-sami-mieszkanicy.html> [dostęp: 26.11.2016]; [2] <http://warszawa.naszemiasto.pl/artykul/lawki-dla-warszawy-miasto-odnawia-i-stawia-kolejne-miejsca,3478357,artgal,t,id,tm.html> [dostęp: 14.11.2016]; [3] <http://www.warszawa.pl/miasto/w-warszawie-znikaja-lawki/> [dostęp: 14.11.2016]; [4] <http://wawalove.pl/W-Warszawie-znikaja-lawki-a15580> [dostęp: 27.11.2016].

⁴ <https://www.twojbudzet.um.warszawa.pl/> [dostęp: 16.02.2017].